

KONTROL ODAĞI VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMİ İLİŐİŐİ: KTMÜ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Doç. Dr. Hasan GÜL

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi)
hasan.gul@manas.edu.kg

Aysuluu BEYŐENOVA

Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
beyshenova93@mail.ru

Öz

Bu çalışma kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkileri ve cinsiyet, yaş ve gelir düzeyinin bireylerin kontrol odağı türü ve girişimcilik eğilimlerini farklılaştırıp farklılaşırmadığını belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören değişik sınıf ve yaş gruplarından 219 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Rotter'in Kontrol Odağı Ölçeği ile Girişimcilik Eğilimi Ölçeği kullanılmıştır. Elde edilen veriler korelasyon, bağımsız örneklem t-testi ve Anova analizleri ile değerlendirilmiştir. Araştırmada yaş, cinsiyet ve gelir düzeyi açısından öğrencilerin kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemiőtir. Yapılan korelasyon analizinde iç kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında ,647 ($p<0,01$) düzeyinde orta derecede pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın dış kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır.

Anahtar Kelimeler: Kontrol Odağı, Girişimcilik, Girişimcilik Eğilimi, Kırgızistan.

RELATIONSHIP BETWEEN LOCUS OF CONTROL AND ENTREPRENEURSHIP TENDENCY: A RESEARCH ON KTMU STUDENTS

Abstract

This study aims to find out relationship between locus of control and entrepreneurship tendencies, moreover, to determine whether gender, age and income level differentiate individuals' locus of control and entrepreneurial tendencies. The survey was conducted among 219 students, studying at Faculty of Economics and Administrative Sciences of Kyrgyz-Turkish Manas University. Rotter's Control Locus of Scale and Entrepreneurship Tendency Scale was used as data collection tools in the study. The obtained data was analyzed by using correlation, independent sample t-test and Anova techniques. According to the findings, there are no significant differences in students' locus of control and entrepreneurship tendencies in terms of age, gender and income level. According to the results of the correlation analysis, there is a moderate level ($,647; p < 0,01$), positive and significant relationship between internal locus of control and entrepreneurship tendency. On the other hand, there is no relationship between external locus of control and entrepreneurial tendency.

Keywords: Locus of Control, Entrepreneurship, Entrepreneurship Tendency, Kyrgyzstan.

1. Giriş

Kişilerin hem günlük hem de iş hayatlarında önemli etkiler meydana getiren konulardan birisi yaşantılarında karşılaştıkları olayların nedenlerini nelere atfettikleri ile ilişkilidir. Kontrol odağı, bireyin eylem ve davranışlarında kişisel kontrolün olduğu ve sorumluluk ve suçluluğun sadece dış koşulların veya kaderin merhametine bırakılmaması gerektiği algısını içermektedir (Bulmash, 2016: 2). İnsanların bir kısmı yaşadıkları her türlü olayı, başarı ya da başarısızlıkları kontrol edebileceklerine inanırlarken, bazıları ise söz konusu olayları şans, kader ve diğer insanlar gibi dışsal faktörlere atfetmektedirler. Sözkonusu algı ve eylem farklılığı olayları kontrol edebildiğine inananları başarı ve mutluluğa taşıırken, her şeyi şans, diğer insanlar ya da kadere bağlayanları başarısızlık ve çeşitli psikolojik sorunlara götürebilmektedir.

Küreselleşme ve rekabetin hızla artmasıyla beraber nitelikli insan gücüne olan ihtiyacın artması, bireylerin girişimcilik ruhuna sahip olmalarının önemini artırmaktadır. Çoğu bireyin kendilerinde var olan bu ruhu keşfederek ortaya çıkarmaları, iç potansiyellerini geliştirerek hızla değişen günümüz koşullarına kolaylıkla adapte olabilmeleri ve en önemlisi, bu girişimcilik ruhunu ekonomik büyümeye katkı sağlayabilecek, yeniliklere açık, daha yaratıcı hale getirebilecekleri şekilde inşa edebilmeleri yadsınamaz bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

Girişimciler, girişimci olmadan önce belli bir dereceye kadar girişimcilik eğilimi gösterirler. Başka bir ifadeyle, girişimcilik bireylerin kazara yaptıkları bir eylem değil, seçimlerinin sonucunda bilinçli olarak yaptıkları faaliyetlerdir. Girişimcilik sürecinin başlangıç noktası bireylerin olaylara ve gelişmelere olan bakış açıları olurken, tüm bu farkındalık ve gelişim aşamalarının temel motivasyonu ise olaylara bakış açısını belirlemede çok önemli bir yere sahip olan kontrol odağı kavramıdır. Kişilik özellikleri, kariyer seçiminde başarılı olmak için şarttır. Ne yazık ki, gelişmekte olan ülkelerde mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı yeterli değildir. Sonuç olarak, gençler bilinçli kariyer kararları vermek ve kişiliklerine uyan meslekleri seçmek için yeterli yetkinliklerle donatılmış değillerdir ve bu da işsiz kalmalarının nedenlerinden biridir (Plattner vd., 2009: 305).

Araştırmacılara göre kontrol odağı kavramı, girişimci ile girişimci olmayanları birbirinden ayıran en önemli özelliklerden birisidir. Bu çalışmada potansiyel girişimci olan İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) öğrencilerinin kontrol odakları ile girişimcilik düzeyleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Kontrol Odağı

Kontrol odağı, örgütsel ve endüstriyel psikolojinin en çok ilgi uyandıran kavram ve konularından biridir. Son 20 yılın en çok araştırılan konularından birisi olan kontrol odağı ile

birçok değişken arasında ilişkilerin bulunduğu dair çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmaların bir kısmında kontrol odağı ile yaratıcı düşünce, kendini kabul düzeyi, başarı düzeyi, iş doyumunu, örgütsel bağlılık, kaygı ve endişe düzeyi, yaş ve cinsiyet gibi bireysel ve sosyal özellikler arasında ilişkilerin var olduğu ileri sürülmektedir (Özcan Candangil ve Ceyhan, 2006: 73).

Kontrol odağı kavramının temelinde “Sosyal Öğrenme Kuramı” yatmaktadır. Kontrol odağı kavramı ilk kez Rotter tarafından (Basım ve Şeşen, 2006: 16) Sosyal Öğrenme Kuramı kapsamında davranış kontrolünde sorumluluğun merkezini belirlemek için kullanılmıştır. Rotter, bireyin günlük yaşantısında karşılaşmış olduğu olayların kendi davranışlarına bağlı olup olmadığının çerçevesini belirlemeye çalışmıştır (Bastounis vd., 2004: 266; Pannells ve Claxton, 2008: 68). Sosyal Öğrenme Kuramı çağdaş psikolojinin iki önemli kuramsal modeli olan davranışsal kuramla-bilişsel kuramı bir araya getirmeye çalışan bir kuramdır. Rotter’e göre kontrol odağı bireyin yaşamındaki cezaların ve ödüllerin belirleyicileri hakkındaki genel beklentilerini yansıtmaktadır (Adolfsson vd., 2005: 55; Özer ve Topaloğlu, 2007: 441).

Rotter (1966) tarafından tanıtılan ve Phares (1973) ve Lefcourt (1976) tarafından genişletilen kontrol odağı kavramı şansın, şans ve kader gibi dış etkenlerin kontrolünde olduğunu hissetmek yerine bireyin hayatında başarıyı veya başarısızlığı üstlenme veya hissetme derecesini belirtmektedir (Fagbohunge, 2012: 76). Rotter’in Sosyal Öğrenme Kuramına göre, bir bireyin motivasyonu ve almış olduğu ödüller neticesinde ortaya konulan davranışları doğrudan bir amacı gerçekleştirmeye yönlendirilmiş olabilir. Kontrol odağı konusunda çalışan sosyal öğrenme teorisyenleri genellikle genel beklentilerin bir fonksiyonu olarak bireylerin problem çözme becerileri ile ilgilenmektedirler (Wijbenga ve Witteloostuijn, 2007: 569).

Kontrol odağı pek çok araştırmada bir kişilik boyutu olarak ölçülüp değerlendirilmiştir (Başol ve Türkoğlu, 2009: 736). Bireyin yaşadığı olayların sorumluluğunu çaba, irade gibi kendi içindeki veya şanssızlık, ortam, çevre, başkaları gibi kendi dışındaki unsurlara yükleme ve atfetme biçimine bağlı olarak tanımlanan bir kişilik karakteridir. Bu bağlamda kontrol odağı, bireylerin kendilerini etkileyen olayları kontrol edebileceklerine yönelik inançlarının sınırını belirlemektedir (Lewis vd., 1998: 467; Tuten ve Neidermeyer, 2004: 36-34; Basım ve Şeşen, 2008: 51).

Kontrol odağı, sonuçların kişisel çabaların (iç) veya kontrol edilemeyen çevresel faktörlerin (dış) bir sonucu olarak üretildiğini gösteren bir dizi beklenti içermektedir (Rahmati vd., 2014: 280-281). Kontrol odağı, bireylerin yaşamış oldukları pekiştirmelerin yani elde ettikleri sonuçların nelere atfedildiği ile ilişkilidir. Davranışları ile elde edilen sonuçlar arasında bir ilişki olduğunu algılayan bireyler iç kontrol odaklı; davranışları ile sonuçları arasında bir ilişki olmadığını düşünenler ise dış kontrol odaklı olarak ifade edilmektedirler

(Hisli Şahin vd., 2009: 155). Rotter'e göre kontrol odağı, bireyin belli bir davranışını bir pekiştiricinin izleyeceği konusundaki beklentisinin kuvvetlenmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla kişinin davranışları, onu bir pekiştiricinin izleyeceği ya da izlemeyeceğine dair bir beklenti oluşturmaktadır. Birey pekiştiricilerin kendi kontrolünde ya da şans gibi kendisi dışındaki güçlerin kontrolünde olduğuna dair bir inanca sahip olabilmektedir. Eğer birey pekiştiricilerin kendi kontrolünde olduğuna inanıyorsa iç kontrol odağına, şans ve kader gibi kendi kontrolünün dışındaki unsurlara atfediyorsa dış kontrol odağına sahip olduğu ileri sürülmektedir (Jain, 2011: 132; Akkaya, 2015: 22).

Kontrol odağı sabit, durağan ve değişmez bir özellik değildir. Psikolojik bir süreç içerisinde oluşan, gelişen ve değişen bir kişilik karakteridir. Bu bağlamda bireylerin kontrol odağına yönelik beklentileri içerisinde buldukları ortam ve koşulların bir fonksiyonu olarak zaman içerisinde değişebilmektedir (Yağışan vd., 2007: 246). Bireyler çocukluklarından itibaren sosyal gelişim süreci içinde hangi davranışlarının hangi sonuçlara yol açacağı ve hangi sonuçların kendi davranışlarından kaynaklandığı konusunda tutarlı beklentiler oluşturmaktadırlar. Rotter bu beklentileri içsel yada dışsal kontrol kaynağına inanç olarak nitelendirmektedir (Aydın ve Canel, 2002: 73). Kontrol odağı kalıtsal bir özellik değildir. Dolayısıyla değişmez ve sabit bir unsur olmayıp zaman içerisinde geliştirilmeye müsait bir niteliktedir. Diğer bir ifadeyle kontrol odağı, öğrenilen özelliklerdendir ve zaman içerisinde değiştirilebilmekte ve geliştirilebilmektedir (Hansemark, 2003: 303).

Kontrol odağı öğretmen, polis, sağlıkçı veya akademisyenler gibi spesifik bir alanda veya meslek grubunda çalışan bireylerin kendi yaşantılarındaki iyi veya kötü sonuçların nedenleri hakkındaki inançlarını ifade eden bir kavramdır. Zira insanlarda, başlarına gelen iyi ya da kötü, olumlu ya da olumsuz olayların kendileri ya da kendileri dışındaki güçler tarafından belirlendiği yolundaki iki genel eğilimden birinin ağırlık kazandığı görülmektedir.

Rotter kontrol odağını içsel ve dışsal kontrol odağı olarak ikiye ayırmıştır (Aydın ve Canel, 2002: 73). İnsanlar bu iki zıt ucun arasında bir yerde bulunurlar ve hangi uca daha yakınsa o kategoride değerlendirilirler (Tony, 2003: 455-456). Kontrol odağı kavramı, bir kişinin amaçladığı şeyi yapabilme konusunda ya kendi yeteneklerine (iç kontrol odağı) ya da diğer insanlara, koşullara, kadere ya da şansa (dış kontrol odağı) sahip olduğu inancına atıfta bulunmaktadır (Hermawan vd., 2016: 142). Çeşitli çalışmalar, iç kontrol odağına ve güçlü öz-yeterlik duygusuna sahip gençlerin kariyer hedeflerine daha iyi motive olduklarını, hedef odaklı çalıştıklarını ve dış kontrol odağına sahip insanlara kıyasla daha fazla istihdam yaratma olanaklarının olduğunu ileri sürmektedir. İç kontrol odağı ve öz yeterlik inançları yüksek olan kişilerin kendi işlerini kurma noktasında daha girişken oldukları görülmektedir (Ullah vd.,

2016: 59-60). Yüksek öğrenim kurumlarının gençleri kariyerleri için hazırladıkları göz önüne alındığında, üniversite eğitiminin öğrenciler arasında girişimci olmaya motive oldukları pozitif bir benlik konseptine katkısı olup olmadığı sorusu ortaya çıkmaktadır (Plattner vd., 2009: 305-306).

Daha önce de ifade edildiği üzere kontrol odağı iç ve dış kontrol olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Olay ve durumları kendi davranışlarına ya da göreceli olarak kalıcı özelliklerine bağlı olarak algılayan kişinin sahip olduğu kontrol odağı inancı, “iç kontrol” olarak ifade edilmektedir (Basım ve Şeşen, 2006: 160; Kusmintarti vd., 2014: 26). Dış odaklılar, kendi yaşantılarının bazı dışsal faktörler tarafından kontrol edildiğine inanırlarken, içsel odaklılar kendi çevrelerini kontrol edebildiklerine inanmaktadırlar (Fiori vd., 2006: 240; Chen ve Wang, 2007: 504-505). İçsel kontrol odağı sıklıkla bireyin kendi tercih ve eylemlerine şartlanmış sonuçlar hakkındaki öğrenilmiş ve genelleştirilmiş beklentileridir. Bu tür odaklı insanlar yaşadıkları olayların gelişmesinde ve ortaya çıkmasında kendilerinin belirleyici bir rol oynadıklarını düşünmektedirler. İç kontrol odağına sahip bireyler daha ısrarlı olmaya, meydan okumaya ve kendilerini başarılarının bir kaynağı olarak görmeye eğilimlidirler. Bu nedenle iç kontrol odağı, daha yüksek iş doyumunu ve genel sağlık düzeyi ile ilişkili bulunmaktadır. Dolayısıyla kontrol odağı girişimciliğin başarısını belirlemektedir (Lüthje ve Franke, 2003: 135-147). Kontrol odağının, küçük işletme sahiplerinin iş doyumundaki varyansın büyük bir bölümünü yordadığı ayrıca kontrol odağı ile duygusal esneklik, risk odaklılık ve finansal güvensizliğe hoşgörü arasında ilişkilerin olduğu belirlenmiştir. Yüksek iç kontrol odağı düzeyinin çeşitli faydalarına karşın bazı sorunlara yol açtığı da ileri sürülmektedir. İç kontrol odağı yüksek olan bireylerin diğerlerine göre daha fazla çalışmaya meyilli oldukları bunun da ek stres ve gerginlik anlamına geldiği ileri sürülmektedir (Bulmash, 2016: 2).

İçsel bireyler, yapılan hareketlerin kendi davranışlarının yada kişisel yatırımlarının (Chang ve Ho, 2009: 193-194) bir sonucu olduğunu kabul ettiğinden kontrol edilebilir olarak ele alınmaktadırlar (Serin vd., 2009: 1128). İç kontrol odağının yüksek olduğu girişimciler, işletmelerinin kontrolünden vazgeçmeye veya müşterilerin, rakiplerin veya diğer dış varlıkların tavsiyelerini aramaya istekli olmayabilir. Bu girişimciler, kendi yaratıcı ve yenilikçi fikirleri ile yönlendirilen rekabetçi bir örgüt kültürü yaratmak istiyorlar (Zhang and Bruning, 2011: 87).

İç kontrol odaklı birey, vermiş olduğu kararların üzerinde kendisi etkilidir ve karar ve davranışlarının sonuçlarının sorumluluğunu üstlenmiştir. Dış kontrol odaklı birey ise, şans ya da diğer insanların hayatında olanları kontrol ettiğine inandığı için kararları üzerinde kendisinin etkili olmadığına inanmaktadır. Bu bağlamda kontrol odağının, bireylerin amaçlarına yönelik kararlı adımlar atması, başarılı olması, karar verme sürecinde öz-saygı ve

güvenlerinin yüksek olması ve etkin karar verme açısından büyük bir önem taşıdığını ileri sürmek mümkündür (Özcan Candangil ve Ceyhan, 2006: 81).

Rotter'e göre dış kontrol odağı, ortaya konulan performansın şans, kader gibi dış faktörlere atfedilmesidir. Bunun dışında birey, kendisini saran karmaşık ve büyük güçleri de olayların nedeni olarak görebilmektedir (Lajunen ve Räsänen, 2004: 118; Tabak ve Akköse, 2006: 120; Bedel, 2008: 31-48). Bu nedenlerle dış kontrol odaklı bireyler çevre üzerinde kontrollerinin olmadığına inanan, pasif, öz güveni düşük kişiliklerdir (Basım ve Şeşen, 2006: 162). Dış kontrol odaklılar genelde pasif, özgüvensiz, edilgen, kuşkucu ve dogmatik olmakta neticede bu tür tutum ve davranışlarının sonucunda stres ve depresyon gibi fiziksel ve ruhsal bir çok problemlere maruz kalabilmektedirler (Hisli Şahin vd., 2009: 155)..

Dışsal odaklı bireyler üzerinde yapılan araştırmalar, bu tür kişilerin daha kaygılı ve başkalarını kendilerinden daha üstün ve güçlü görme eğiliminin yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Yine bu tür kişilerin yaşadıkları stres, bunalım ve depresyona bağlı olarak daha saldırgan, çaresizlik duygularını daha fazla yaşayan, yeteneklerini daha az gösterebilen davranışlar sergiledikleri ve aynı zamanda başarı beklenti ve özsaygı düzeylerinin düşük olduğu bilinmektedir (Erdoğan vd., 2006: 186).

Mueller tarafından 2004 yılında 17 farklı ülkeden üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada kontrol odağı açısından bay ve bayanlar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Buna karşın Costa, Terracciano ve McCrae (2001), Sherman ve arkadaşları (1997), Smith ve arkadaşları (1997) ve diğer pek çok araştırmacı tarafından yapılan çalışmalarda ağırlıklı olarak kadınların dışsal, erkeklerin ise içsel odaklı oldukları sonucuna varılmıştır (Semykina ve Linz, 2007: 389; D'souza vd., 2013: 346). Özetle, literatürde yer alan araştırmalar genellikle kontrol odağı ile çeşitli değişkenler (yaş, cinsiyet, kültür, eğitim, sosyo-ekonomik durum) arasındaki ilişkiler üzerinde odaklanmış ve dış kontrol odaklı kişilerin iç kontrol odaklı kişilerden daha kaygılı oldukları ve başarısızlıktan korktukları ortaya konulmuştur.

3. Girişimcilik Eğilimi

Girişimcilik eğilimi, organizasyonel istihdamın karşısında bir görüş olarak kişinin kendisini istihdam etmeye yönlendirmesi şeklinde tanımlanabilmektedir. Söz konusu eğilim, bireyin yeni bir girişimde bulunma yönündeki yatkınlığını ve niyetini ifade etmektedir (Bayraktar ve Karadeniz, 2017: 493). Girişimcilik faaliyeti genel olarak kişinin arzu ve isteğiyle oluşmaktadır. Bu açıdan, girişimcilik faaliyeti niyet edilerek oluşturulan planlı bir davranıştır (Doğan, 2013: 51; Taş, 2016: 50).

Dollinger (1995), bir girişimcinin en bariz kişilik özelliklerinin başarı ihtiyacı, kontrol odağı ve risk faktörü olduğuna işaret etmektedir. Dollinger'e benzer şekilde, Chell (2008) başarı, kontrol odağı ve risk alma eğilimi için girişimciliğin “Üç Büyük” karakteristiği ifadesini kullanmaktadır (Chavez, 2016: 11). Kişilik özelliklerine ek olarak, girişimci davranışları öngören birkaç ek bireysel fark değişkeni bulunmaktadır. Brockhaus ve Horwitz (1986), literatürü gözden geçirirken, yaş, cinsiyet, eğitim ve rol modelleri de dahil olmak üzere çeşitli kişisel özellikleri tanımlamışlardır. Girişimcilikteki cinsiyet farklılıklarına ilişkin bulgular (özellikle erkeklerin girişimcilik oranları kadınlara oranla daha yüksektir), iş değeri farklılıkları (Brenner vd., 1991) ve psikolojik özelliklere (Sexton ve Bowman-Upton, 1990) göre açıklanmıştır (Crant, 1996: 3).

Yapılan araştırmalara göre bireylerin girişimcilik eğilimini belirlemede girişimcilik eğilimini etkileyen faktörler geniş ölçüde tartışma konusu olmuş ve çalışmaların odak noktasını oluşturmuştur. Genel olarak pek çok kişi inovasyon, risk alma ve iç kontrol odağının yeni iş kurma başarısı için temel nitelikler olduğuna inanmaktadır (Tagraf ve Akın, 2009: 242). Literatüre bakıldığında girişimcilik eğilimini etkileyen bir çok faktör vardır. Genel olarak girişimcilik eğilimini etkileyen faktörler psikolojik (bireysel) faktörler, aile faktörleri ve sosyal çevre faktörleridir (Doğan, 2013: 52). Psikolojik (bireysel) faktörler; cinsiyet, kişilik özellikleri, bireylerin tutumu, sosyal değerleri, öz-yeterliği, girişimsel yetenekleri ve önceki girişimsel tecrübeleri gibi faktörlerdir. Çoğu araştırmacılara göre “cinsiyet”, bireylerin girişimcilik eğilimini etkilemektedir. Bazı araştırmacılar, erkeklerin girişimcilik eğiliminin, kadınların girişimcilik eğiliminden daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir (Durak, 2018: 290). Kadınlarda girişimcilik eğiliminin daha az olmasının nedeni, onların öz-yeterlik düzeyinin daha az olduğu sonucuna bağlanmaktadır. Çünkü, kadınların aile içi sorumluluklarının fazla olması, çocukların yetiştirilmesindeki mesuliyetleri ve risk almadaki çekingenlikleri de dikkate alındığında bu durum kadınların girişimcilik eğilimini negatif olarak etkilemektedir (Lee, 2011; Durak, 2018: 290). Dolayısıyla girişimcilikte cinsiyetler arası bir farklılığın olduğuna dair yeterli ampirik kanıt bulunmaktadır. Erkekler kadınlara kıyasla daha girişimci faaliyetlerde bulunmaktadır ve bu sadece gelişmekte olan ekonomilerde değil, gelişmiş ekonomilerde de görülmektedir (Klapper ve Parker 2010; Estrin ve Mickiewicz, 2009). Erkeklerin serbest meslek seçme ihtimalleri (Verheul vd., 2011) ve yeni işletmelerin yaratılmasına (Delmar ve Davidsson, 2000) girme olasılıkları daha yüksektir. Ampirik araştırmalar, psikolojik özellikteki cinsiyet farklılıklarının girişimcilikte toplumsal cinsiyet eşitsizliğine katkıda bulunabileceğini göstermektedir. Verheul vd., (2011), kadınların nispeten düşük risk toleransının kendilerini istihdam etmeyi daha istekli kıldığını

bulmuşlardır. Araştırmacılar tarafından yayınlanan bulgular, kadınların zayıf iç kontrol odağının kendi kendine yetebilme konusundaki rollerini etkilemediğini, dahası iyimserliğin, özellikle girişimcilik sürecinin erken evrelerinde erkek ve kadın girişimciliği üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ortaya koymaktadır (Van der Zwan vd., 2011).

Bireylerin girişimcilik eğilimlerini etkileyen bir diğer faktör “öz yeterlik” tir. Literatürde öz yeterlik ve girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalar mevcuttur. Çalışmalar, öğrencilerin özyeterliliğinin onların girişimcilik eğilimleri üzerinde en önemli ve pozitif etkiye sahip olan faktör olduğu bulgusunu ortaya koymaktadır.

Bireylerin girişimcilik eğilimi üzerinde aile faktörünün önemli etkisi olduğunu belirten bir çok çalışma bulunmaktadır. Son zamanlarda yapılan bazı çalışmalarda ailelerin, çocuklarının girişimcilik eğilimlerini etkilemede çoğunlukla rol model oldukları ve çocukların girişimcilik kariyerinde ailelerin önemli rol oynadıkları görülmüştür. Bazı araştırmacılar ise aile bireylerinin davranışlarının bireylerin girişimcilik eğilimini belirlemede örnek teşkil etmediğini öne sürmüşlerdir. Bunun sonucunda girişimci ebeveynlerin çocuklarının, girişimci olmayı seçmediği belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda sosyal çevre faktörleri içine aile faktörleri de dahil edilmektedir (Çelik vd., 2014: 115). Çalışmalarda girişimcilik potansiyelini etkileyen sosyal faktörler, girişimcilik değerlerinin toplumda kabul görmesi, onaylanması, bireylerin fazla kazanma isteklerinin hoş karşılanması olarak tanımlanmıştır. İnsanların daha fazla kazanmaları ve harcamaları toplum tarafından başarı ölçütü olarak değerlendirildiğinde, kişilerin fazla kazanmaya yönelik girişimcilik arzularının arttığı bilinmektedir (Ulucan, 2015).

Kendi işini kurmak ve iyi yönetmek, itibar kazanmak, toplumda bireyler için iyi bir statüye sahip olmak anlamına gelmektedir. Kendi işinin patronu olmak, iş adamı olarak hatırlanmak, özgür şekilde karar verebilmek, bireyin toplum karşısında güçlü bir imaja sahip olması onun girişimcilik potansiyelini olumlu yönde etkilemektedir (Ulucan, 2015).

Khuong ve Ann (2016) kişilik özelliklerinin, önceki girişimsel tecrübenin, dışsal çevrenin, sosyal normun ve algılanan uygunluğun girişimcilik eğilimine olan etkilerini incelemişlerdir. Araştırmada, önceki girişimsel tecrübe, dışsal çevre ve algılanan uygunluk durumunun üç bağımsız değişken olarak girişimcilik eğilimini pozitif yönde etkilediği sonucunu ortaya koymuşlardır. Çelik vd. (2014) araştırmalarında ailede veya yakın çevrede bir girişimcinin olmasının, öğrencinin girişimcilik potansiyelini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada girişimci kişiliğe sahip olduğuna inanan öğrenciler ile girişimcilik niyeti arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmanın ilginç sonuçlarından biri de ailede veya yakın çevrede iflas eden birinin olmasının öğrencinin girişimcilik niyetini olumsuz şekilde etkilemediği yönündeki bulgudur.

4. Kontrol Odağı ve Girişimcilik Eğilimi İlişkisi

Dış kontrol odağı, diğer bireylerin eylemlerine, şansa veya kadere odaklanan tutum tipini ifade etmektedir. Bu nedenle öğrenmeyi engellemekte ve pasifliği uyarmaktadır. İç kontrol odağında ise bireyin kendi yaşamı üzerinde kontrole sahip olduğu ve bireyin eylemlerinin sonuçlarının kendi davranışlarına bağlı olduğu kabul edilmektedir. İç kontrol odağı öğrenme ile ilgilidir ve bu nedenle aktif çabayı motive etmekte ve desteklemektedir (Chavez, 2016: 16).

Kontrol odağı, başarı beklentisinin belirleyicisi olarak anlaşılmaktadır. Ayodele (2013: 59-67) kontrol odağının girişimcilik eğilimine önemli ölçüde katkıda bulunduğunu vurgulamaktadır. Araştırma bulguları iç kontrol odağı ile girişimci olma olasılığı arasında önemli bir ilişki olduğunu göstermektedir (Westhead ve ark. 2011: 62). Literatürde yer alan çalışmalarda, kontrol odağının başarılı girişimcileri başarısız olanlardan ayırt etmede kullanılan önemli bir kriter olduğu kabul edilmektedir (Ahmad, 2010: 205). İç kontrol odağı kavramı, bireylerin elde ettikleri sonuçların kendi davranışlarına bağlı olduklarına inanma derecesini tanımlamaktadır. İç kontrol odağı, birinin kaderinin ve geleceğin kontrolüne inandığını ima etmektedir. Söz konusu yapının kişinin kendi aktif etkisine inanmasını sağlayarak girişimcilerin başarıya ulaşmasında onların motivasyonunu artırmaya yardımcı olduğu bilinmektedir. İç kontrol odağı içgörü, inisiyatif, başarı, iddia, bağımsızlık, etkililik, sosyallik veya entelektüel etkinlik gibi girişimsel niteliklerle yakından ilişkilidir (Holienska vd., 2015: 1882). İç kontrol odağının, girişimcilerin önemli bir özelliği olduğu ileri sürülmektedir. Yüksek düzeyde iç kontrol odağı olan girişimciler genellikle kendilerini daha fazla güç ve takdire sahip olarak ve daha yenilikçi olarak görmektedirler (Zhang ve Bruning, 2011: 87). Genellikle girişimci-yöneticiler güçlü bir iç kontrol odağına sahiptirler (Burns, 2005: 19-24).

Spillan ve Brazier (2003) 142 kişi üzerinde yaptıkları çalışmada kadınların girişimci veya potansiyel girişimci olarak gösterdiği özellikleri incelemişlerdir. Çalışmada iç kontrol odağının bir kişinin girişimci olup olmadığını belirlemede önemli bir değişken olduğu bulunmuştur. Bulmash (2008) tarafından 135 kişi üzerinde gerçekleştirilen çalışmada dış kontrol odaklı olan bireylerin, girişimsel sıkıntı koşullarında iş tatmin düzeyleri azalırken, iç kontrol odağı olan bireylerin memnuniyetlerini azaltmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Özellikle, olumsuzluk koşulları altında, iç kontrol odaklı olanlarda iş tatmini daha yüksektir. Girişimci sıkıntının olmadığı koşullar altında, dış kontrol odağı olan bireyler daha yüksek iş tatmini göstermektedirler. Bu bulgu, kontrol odağının girişimcilik direncine ve başarısına etkisi ile ilgili bulgular ile tutarlıdır.

Göksel ve Aydıntan (2011: 41) Ankara'daki 175 işletme öğrencisi üzerinde yürüttükleri çalışmada, bireylerin proaktiflik, iç kontrol odağı ve başarı gerekliliğinin yanı sıra cinsiyet, iş eğitimi ve varsa aile girişimciliği gibi kişilik özelliklerinin, bireyin girişimciliğe olan eğilimi üzerindeki etkilerini incelemişlerdir. İç kontrol odağının diğer faktörlere göre girişimci niyetlerini daha fazla etkilediği, ancak cinsiyet, aile işletmesi ve iş eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerinde bir etkide bulunmadığı tespit edilmiştir. Çalışmada, girişimci eğilimin proaktif bir kişilik, iç kontrol odağı ve başarı ihtiyacına paralel olarak arttığını, en güçlü değişkenin iç kontrol odağı olduğu sonucuna varılmıştır. Proaktif kişilik, iç kontrol odağı ve başarı ihtiyacının girişimciliğe yönelik eğilimler üzerindeki etkilerinin incelendiği bu çalışmada iç kontrol odağının bu açıdan en güçlü değişken olduğu ve bunu başarıya ihtiyacının takip ettiği bulunmuştur.

Geri (2013) tarafından Türkiye'de Sakarya, Marmara, Kocaeli ve Muğla Üniversiteleri Beden Eğitimi ve Spor Okulları dördüncü sınıf öğrencileri üzerinde yapılan anket araştırmasında kesitsel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yapılan çalışmada girişimcilik yetenekleri ile eğilimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuş ancak kontrol odağı ile girişimcilik becerileri arasında bir ilişki bulunmamıştır.

Holienka ve Holienka (2014) tarafından iki Slovak üniversitesinde 157 yönetim ve 168 psikoloji öğrencisi olmak üzere toplam 325 kişi üzerinde yapılan çalışmada girişimcilik eğiliminin farklılık gösterip göstermediği ve varsa farklılıkların ve ortak özelliklerin neler olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada yönetim öğrencilerinin genel girişimci potansiyeli açısından ve beş bileşenden dördünde (başarı, hesaplanan risk alma, yaratıcı eğilim ve iç kontrol odağı) önemli farklılıklar gösterdiği belirlenmiştir. Mann-Whitney U testi kullanılarak ölçülen yönetim ve psikoloji öğrencileri arasındaki farklar, beş girişimci özelliğinden dördünde istatistiksel anlamlılık düzeyine ulaşmıştır. Bu özellikler başarıya gereksinim, hesaplanan risk alma, iç kontrol odağı ve yaratıcı eğilimdir. Çalışmada yönetim öğrencilerinin psikoloji öğrencileri ile karşılaştırıldığında başarı elde etmeye daha fazla odaklandıkları, kendi geleceklerini ve kaderlerini kontrol etmede ve yaratıcı, yenilikçi, meraklı ve çok yönlü olma eğiliminde oldukları görülmüştür.

Kusmintarti vd. (2014) tarafından Malang Devlet Politeknik Okulu ve Brawijaya Üniversitesinde eğitim gören son dönem öğrencilerinden toplam 206 öğrenciden elde edilen veriler tanımlayıcı istatistikler ve yol analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma girişimcilik karakteristiğine sahip öğrencilerin gelecekte yeni girişimcilik kurmaya eğilimli olduklarını ve girişimci özelliklerin girişimcilik tutumu üzerinde önemli bir etkisinin

olduğunu göstermektedir. Elde edilen bulgular kişiliğin girişimci niyetini belirleyen faktörlerden biri olduğunu ileri süren çalışmalarla uyumludur.

Prakash vd. (2015) tarafından Hindistan'ın Delhi bölgesi'nde 847'si erkek, 408'i kadın olmak üzere toplam 1255 üniversite öğrencisi ile yapılan çalışmada kontrol odağı türünün (içsel veya dışsal) proaktiflik, girişimcilik sıklığı, yenilikçilik ve girişimcilik eğilimlerini önemli ölçüde farklılaştırdığı sonucuna varılmıştır. Çalışmada özellikle bir girişimin çeşitli zorluklarla karşı karşıya kaldığı ilk kuruluş dönemlerinde sürekliliğin daha iyi anlaşılabilmesi açısından oldukça değerli olduğu belirlenmiştir. Marian vd. (2015) tarafından iki Slovak üniversitesinden 157 işletme yönetimi, 49 uygulamalı bilişim, 101 psikoloji ve 63 pedagoji öğrencisi olmak üzere toplam 370 kişi üzerinde yapılan çalışmada öğrencilerin başarıya yönelik farklı seviyelerde hesaplanmış risk alma ve iç kontrol odağına sahip olma yeteneklerinin önemli ölçüde arttığını göstermektedir.

Karabulut (2016) tarafından İstanbul'da bulunan bir vakıf üniversitesinin Sosyal Bilimler Enstitüsünde 480 lisansüstü öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen anket çalışmasında kontrol odağının girişimsel niyeti etkilediği ve girişimcilik niyeti üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir.

Seçgin (2016) tarafından Gaziosmanpaşa Üniversitesi İİBF bünyesinde yer alan İşletme, İktisat, Kamu Yönetimi ve Maliye bölümlerinden toplam 520 öğrenci üzerinde yapılan çalışmada kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi değişkenlerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Yapılan korelasyon analizinde iç kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Ayrıca, iç kontrol odağının girişimcilik eğilimini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Hermawan vd. (2016) tarafından Malang'da Grafik ve Sanat ağırlıklı Meslek Yüksekokulları'nda öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada girişimcilik öz-yeterliliğinin ve iç kontrol odağının girişimcilik okuryazarlığı üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ayrıca girişimcilik okuryazarlığının, iç kontrol odağının ve girişimcilik öz yeterliliğinin girişimcilik eğilimine etkisi araştırılmıştır. Tanımlayıcı ve açıklayıcı yaklaşımla nicel araştırma yöntemlerinin kullanıldığı çalışmada veriler Grafik ve Sanat ağırlıklı bölümlerde okuyan 124 öğrenciden elde edilmiştir. Çalışmada iç kontrol odağının girişimcilik okuryazarlığını olumlu ve anlamlı bir şekilde etkilediği sonucuna varılmıştır. Aynı zamanda İç kontrol odağının girişimcilik eğilimini önemli ölçüde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır.

5. Yöntem

5.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Literatürde kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkilere yönelik pek çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle iç kontrol odaklı bireylerin dış kontrol odaklı olanlara göre daha yüksek girişimcilik potansiyeline sahip oldukları ileri sürülmektedir. Buna karşın Kırgızistan'da kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında bugüne kadar yeterli araştırma yapılmamıştır. Najimudinova tarafından 2017 yılında yapılan bibliyometrik bir analiz çalışmasında Kırgızistan'da 2003-2017 yılları arasında girişimcilik eğilimleri konusunda 23 makale, bildiri veya tez niteliğinde akademik çalışma yapıldığı belirlenmiştir (Najimudinova, 2017: 505-508). Ancak Kırgızistan ölçeğinde kontrol odağı ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkilere yönelik spesifik bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışma ile Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencilerinin ne tür bir kontrol odağına ve ne düzeyde bir girişimcilik eğilimine sahip olduklarını belirlemek amaçlanmıştır. Ayrıca cinsiyet, yaş ve gelir düzeyinin bireylerin kontrol odağının türünü ve girişimcilik eğilimlerini farklılaştırıp farklılaşmadığını da tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaçlara yönelik olarak aşağıdaki hipotezler test edilmiştir:

H₁: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencileri genel olarak iç kontrol odaklıdır.

H₂: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencilerinin girişimcilik eğilimi yüksektir.

H₃: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₄: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₅: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir.

H₆: İç kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

5.2. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Daha önce de ifade edildiği üzere Kırgızistan'da kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkileri inceleyen herhangi bir araştırma bulunmamıştır. Bu durum her ne kadar çalışmayı Kırgızistan ölçeğinde orijinal kılsa da araştırmada örneklem olarak sadece Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencilerinin seçilmiş olması çalışmanın en önemli kısıtını oluşturmakta ve ulaşılan sonuçlarının genelleştirilmesini engellemektedir. Bu nedenle araştırmanın sonuçlarını ne Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi öğrencileri ne de Kırgızistan'da eğitim gören diğer üniversite öğrencileri için genellemek mümkün değildir. Araştırmanın bir diğer kısıtı da benzer tüm çalışmalarda rastlanılan zaman ve bütçe ile

ilgilidir. Gerek zaman gerekse ekonomik nedenler daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşmayı engellemiş ve örneklem olanaklar doğrultusunda sınırlı tutulmuştur.

5.3. Örneklem ve Kullanılan Ölçekler

Araştırmanın evrenini Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencileri oluşturmaktadır. Dağıtılan 250 anketin 219'u üzerinde istatistiksel analizler yapmaya uygun bir şekilde doldurulmuştur. Dolayısıyla anketlerin geri dönüş oranı % 88'dir ve örneklem büyüklüğü sosyal bilimler alanında bu tür bir araştırma için genel anlamda yeterli görülmektedir. Araştırmada yapılan literatür taraması doğrultusunda değişkenleri en iyi şekilde temsil edecek ölçekler belirlenmeye çalışılmıştır. Soruların ölçülmesinde beşli Likert tipi ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek; (1) “Kesinlikle Katılmıyorum”; (2) “Katılmıyorum”; (3) “Kararsızım”; (4) “Katılıyorum” ve (5) “Kesinlikle Katılıyorum”; ifadelerinden oluşmaktadır.

Araştırmada kullanılan anket formu üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm demografik özelliklerle ilgili olup katılımcıların yaş, cinsiyet ve gelir düzeylerini belirlemeye yönelik 3 adet sorudan oluşmaktadır. İkinci bölüm “*Kontrol Odağı Ölçeğinden*” oluşmaktadır. Bu araştırmada benzer çalışmalarda yaygın olarak kullanılan “Rotter’in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği” kullanılmıştır. Orjinali 29 sorudan oluşan ölçeğin Türkçeye uyarlanması Dağ (1991) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada orijinal ölçekten örneklem kitlesine uygun olmadığı gerekçesiyle 3 soru çıkartılmış ve ölçek 26 maddeye (soruya) indirgenmiştir. Bu maddelerden 5 tanesi (1., 8., 14., 19. ve 23. İfadeler) ölçeğin amacını gizlemek için yerleştirilen dolgu maddesi olduğundan puanlanmamaktadır. Geriye kalan 21 madde ise iç ve dış inançlara ait tercihli ifadelerden oluşmaktadır. Anket formunun başlangıcında nasıl yanıtlanacağı ile ilgili bilgiler verilmiştir. Ölçeği yanıtlayan kişiden kendisine uygun gelen cümleyi seçmesi ve bunu işaretlemesi istenmektedir. Maddelerin bazılarının (2, 6, 7, 9, 16, 17, 18, 21, 22 ve 24. ifadelerin) “a” seçenekleri 1 puan, bazılarının (3, 4, 5, 10, 11, 12, 13, 15, 20, 25 ve 26. ifadelerin) “b” seçenekleri 1 puan almaktadır. Anket formunun üçüncü bölümü ise 30 ifadeden oluşan “*Girişimcilik Eğilimi Ölçeğini*” içermektedir. Söz konusu ölçek Okutan ve Balaban’ın 2014 yılında yapmış oldukları çalışmadan alınmıştır (Okutan ve Balaban, 2014: 17).

6. Bulgular

Ankete katılan İİBF öğrencilerinin demografik özelliklerine ait bilgiler frekans tabloları ve yüzdeler dağılımları (frekans analizleri) aşağıda sunulmuştur. Tablo 1’de ankete katılan öğrencilerin cinsiyet, yaş ve gelir düzeylerine ait demografik özellikleri ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Katılımcıların 88’i (% 40,2) bay ve 131’i (% 59,8) ise bayanlardan oluşmaktadır. Ankete cevaplayan öğrencilerin % 72,1’i 18-22 yaş grubuna girerken, % 27,9’u

23-27 yaş grubuna girmektedir. Katılımcı öğrencilerden 28 ve üzeri yaş grubuna giren herhangi bir öğrenciye rastlanılmamıştır. Öğrencilerin % 53'ü ailelerinin gelir düzeylerini 5.000 Som ve altı diğer bir ifadeyle çok düşük olarak değerlendirirken, % 26,5'i 5.001 ila 10.000 Som; % 1,8'i 10.001-15.000 Som; % 5,5'i 15.001-20.000 Som ve % 10,5'i ise 20.001 Som ve üstü olarak belirtmişlerdir.

Tablo 1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER		N	%
CİNSİYET	Bay	88	40,2
	Bayan	131	59,8
	Toplam	219	100,0
YAŞ	18-22	158	72,1
	23-27	61	27,9
	Toplam	219	100,0
AİLENİN GELİR DURUMU	0 - 5.000 Som	116	53,0
	5.001 - 10.000 Som	58	26,5
	10.001 - 15.000 Som	4	1,8
	15.001 - 20.000 Som	12	5,5
	20.001 ve +	23	10,5
	Hatalı	6	2,7
	Toplam	219	100,0

Güvenirlilik, bir ölçümün hatadan bağımsız kalma düzeyini belirtmektedir. Diğer bir ifadeyle, bir değişken içindeki sorular arasındaki ortalama ilişkiyi göz önüne alan ölçümün içsel tutarlılığını ortaya koymaktadır. Ölçeğin tutarlı, dengeli ve tekrarlanabilir olması güvenilirliğinin göstergeleridir. Bu çalışmada ölçeklerin güvenilirliğinin belirlenmesinde en sık kullanılan güvenilirlik ölçümü olan Cronbach α değeri kullanılmıştır. “Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeğinin” güvenilirlik katsayısı yapılan bir çok çalışmada ,65 ile ,79 arasında değerler aldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmada ölçeğin güvenilirlik katsayısı literatürdeki çalışmalara benzer bir şekilde ,76 olarak bulunmuştur. “Girişimcilik Eğilimi Ölçeğinin” güvenilirlik katsayısı ise ,80 olarak belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 75,3'ünün (165 kişi) iç, % 24,7'sinin (54 kişi) ise dış kontrol odaklı oldukları belirlenmiştir. Katılımcı öğrencilerin girişimcilik eğilimi puan ortalamaları 3,43 (ss=1,07)'dir. İç kontrol odaklı öğrenci grubunun girişimcilik eğilimi puan ortalaması 3,78; dış kontrol odaklı grubun ise 3,06'dır. Bu sonuçlar öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun iç kontrol odaklı olduklarını, girişimcilik eğilimlerinin yüksek olduğunu, iç ve dış kontrol odaklı grupların girişimcilik eğilimleri bağlamında puan ortalamaları arasında farklılık bulunduğunu göstermektedir. Dolayısıyla “H1: Kırgızistan-Türkiye Manas

Üniversitesi İİBF öğrencileri genel olarak iç kontrol odaklıdır” ve “H2: Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencilerinin girişimcilik eğilimi yüksektir” hipotezlerinin desteklendiği anlaşılmaktadır. Katılımcıların girişimcilik eğilimlerini değerlendirmek üzere “Girişimcilik Eğilimi Ölçeğinin” ortalama değerlerine bakılmıştır. Bu bağlamda ortalamalar Tablo 2’de verilen aralıklarda değerlendirilmiştir.

Tablo 2. Ölçek Seçenekleri ve Ortalama Değerlendirme Aralıkları

Seçenekler	Verilen Puanlar	Puan Aralığı
Kesinlikle Katılmıyorum	1	1,00 - 1,79
Katılmıyorum	2	1,80 - 2,59
Kararsızım	3	2,60 - 3,39
Katılıyorum	4	3,40 - 4,19
Kesinlikle Katılıyorum	5	4,20 - 5,00

Aşağıdaki Tablo 3’de gösterildiği üzere “İstediğim şeyler için çok çalışmaktan kaçınmam/vazgeçmem.” ifadesi 4,03 ortalama ile en yüksek değere sahip madde olarak belirlenirken; “Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa bankaya yatırır faiziyle yaşadım.” ifadesi ise 2,29 ortalama ile en düşük değere sahip madde olarak tespit edilmiştir. Bu iki ifadeye verilen cevaplar bile İİBF öğrencilerinin ne kadar yüksek girişimcilik eğilimi potansiyeline sahip olduklarını göstermeye yetmektedir. Öğrenciler istedikleri hedeflere ulaşmak için çok çalışmaktan kaçınmayacaklarını belirtirlerken, öte yandan kendilerine ömür boyu yetecek maddi imkânlarla sahip olsalar bile paralarını bankaya faize yatırmak yerine kendi işlerini kurmayı tercih edeceklerini söylemişlerdir.

Tablo 3. Girişimcilik Eğilimi Ölçeğinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

İFADELER	Art. Ort.	SS
1. İstediğim şeyler için çok çalışmaktan kaçınmam/vazgeçmem.	4,03	1,05
2. Üstüme aldığım görevleri zamanında bitiririm.	3,73	0,98
3. Eğer bir şeyi aklıma koyarsam, hiçbir şeyin beni durdurmasına izin vermem.	3,69	1,03
4. Sorumluluk almaktan kaçmam ve sorumluluklarımı baştan sona izlerim	3,91	1,01
5. Bir işe başladığımda, çevremdeki çoğu insanı da birlikte harekete geçiririm.	3,35	1,07
6. Rekabetten hoşlanırım.	3,74	1,11
7. Kendi başıma bir iş yapmak istersem ailem beni destekler.	3,80	1,05
8. İnsanları severim. Hemen hemen herkesle anlaşabilir ve iyi geçinirim.	3,58	1,10
9. İşini kurup başarısız olanlara, yeni bir şans verilmesi gerektiğini düşünüyorum.	3,93	1,14
10. İstediğim şeyleri yapabilecek kadar yeterli enerjiye sahibim.	3,84	0,99
11. Kimsenin bana yapmamı söylemesine gerek yoktur, işimi kendi başıma yaparım	3,72	1,06
12. Bir iş kurmak istesem, ailem beni bu konuda yüreklendirir.	3,83	1,01
13. Yetersiz finansman desteği nedeniyle kendi işini kurmak zordur.	3,71	0,97
14. Günde 12-16 saat çalışmayı göze alabilirim.	3,18	1,15
15. Başkalarının aklına gelmeyen birçok şeyi düşünür ve hayata geçirebilirim.	3,60	1,02

16. Kendi işimi kurmaktansa bir şirkette yönetici olmayı tercih ederim.	3,39	1,09
17. Önceden sorulmamış sorular sorup, kimsenin düşünmediği şeyleri düşünürüm	3,52	1,13
18. Yenilik yaratma ve özellikle bunları uygulama konusunda başarılıyım.	3,44	1,03
19. Başarısızlık riski varsa yeni bir işe başlanmaması gerektiğini düşünüyorum.	3,02	1,17
20. Hayatımın sonuna kadar yetecek paraya sahip olsaydım, kendi işimi kurmaktansa bankaya yatırır faiziyle yaşardım.	2,29	1,17
21. Bir iş kurmayı ancak iyi bir iş bulamadığımda düşünürüm.	2,88	1,08
22. Ekonomik ortamın iş kurmak isteyenler için uygun olmadığını düşünüyorum.	2,96	0,97
23. Kendi işini kurmaya cesaret edecek kadar riski göze alma özelliğim yoktur.	2,65	1,06
24. Karmaşık ve idari süreçler nedeniyle iş kurmanın zor olduğunu düşünüyorum.	3,33	1,07
25. Bir işin fırsatlar sunması, emniyetli ve garantili olmasından daha önemlidir.	3,50	1,12
26. Tüm birikimimi kaybetsem de yine de aynı işte çalışmaya devam ederdim.	3,24	1,03
27. Ortak çalışmalarda işleri sıraya koymak benim için planlanmamış; ancak, doğal bir görev niteliğindedir.1	3,35	1,06
28. İnsanların işlerini kurmak için yeterli fırsatlara sahip olduklarını düşünüyorum.	3,58	1,13
29. Geleceği garanti altına almak, insanın kendi işini kurmasından geçer.	3,34	1,16
30. Bir işin nasıl kurulacağı ile ilgili bilgiye ulaşmanın zor olduğunu düşünüyorum.	2,96	1,10
Ölçeğin Genel Ortalaması	3,43	1,07

Literatürde iç kontrol odaklı bireylerin dış kontrol odaklı bireylere göre daha olumlu yönelimleri olduğunu ortaya koyan birçok araştırma bulunmaktadır (Strickland, 1989; Bernardi, 2001'den akt., Basım ve Şeşen, 2006: 59; Seçgin, 2016; Göksel ve Aydın, 2011; Ullah vd., 2016: 59-60). Bu çalışmada da benzer bir şekilde iç kontrol odaklı öğrencilerin dış kontrol odaklı öğrencilere göre girişimcilik eğilimlerinin daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

İç ve dış kontrol odaklı öğrencilerin girişimcilik eğilimi ortalamaları arasındaki farkların anlamlılığını ölçmek üzere bağımsız örneklem t testi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. İç ve Dış Kontrol Odaklı Öğrencilerin Girişimcilik Eğilimleri'ne İlişkin t-testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ort.	Std. Sapma	t-değeri
Girişimcilik Eğilimi	İç Kontrol Odaklı	165	3,78	1,01	3,195**
	Dış Kontrol Odaklı	54	3,06	1,18	

Yanıt kategorileri: 1: Kesinlikle katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum

***p<0,001 **p<0,01; *p<0,05

Öğrencilerin “kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap bulmak amacıyla bağımsız grup t testi yapılmıştır.

Tablo 5. Cinsiyet Değişkeni Açısından Grup İstatistiği

	Grup İstatistikleri				
	Cinsiyet	N	Ort.	SS	Std. Hata Anlamı
Kontrol Odağı	Bay	88	9,1875	2,29302	,41216
	Bayan	131	8,9074	2,01761	,28324
Girişimcilik Eğilimi	Bay	88	3,3108	,44218	,07841
	Bayan	131	3,4427	,34921	,04633

Yukarıda sunulan tablolardan anlaşıldığı üzere kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Yani bay ve bayan öğrencilerin kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri birbirine benzer nitelikler göstermektedir ve grupların varyansları homojendir. Dolayısıyla “*H4: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermektedir*” hipotezinin desteklenmediği anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin “kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusuna cevap bulmak amacıyla bağımsız grup t testi (independent samples t test) yapılmıştır. Tablo incelendiğinde iki farklı yaş grubunun ortalamaları açısından kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi puanlarında büyük farklılıklar görülmemektedir. Bu bulgular doğrultusunda “*H3: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermektedir*” hipotezinin red edildiği anlaşılmaktadır.

Tablo 6. Yaş Değişkeni Açısından Grup İstatistiği

	Grup İstatistikleri				
	Yaş	N	Ort.	SS	Std. Hata Anlamı
Kontrol Odağı	18-22	158	9,0293	1,98741	,28314
	23-27	61	9,4802	2,48652	,49651
Girişimcilik Eğilimi	18-22	158	3,4215	,38661	,05240
	23-27	61	3,3194	,43098	,08927

Yukarıda sunulan Tablo 6 incelendiğinde kontrol odağı ve girişimcilik eğilimlerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermediği anlaşılmaktadır. Yani bay ve bayan öğrencilerin grup varyansları homojen olup, kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri birbirine benzer nitelikler göstermektedir.

“Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusunu cevaplandırmak amacıyla tek yönlü Anova analizi yapılmış ve elde edilen bulgular aşağıdaki Tablo 7’de sunulmuştur. Öğrencilerin kontrol odakları ve girişimcilik eğilimleri gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda “*H5: Kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi gelir düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir*” hipotezi elde edilen bulgulara göre desteklenmemiştir..

Tablo 7. Gelir Düzeyi Değişkeni Açısından Tek Yönlü Anova Analizi

	Kareler Toplamı	Ortalama Kare	F	Sig.
Kontrol Odağı	Gruplar Arası	3,025	,746	,182
	Grup İçinde	342,687	3,954	
	Toplam	345,712		
Girişimcilik Eğilimi	Gruplar Arası	,387	,087	,507
	Grup İçinde	12,018	,183	
	Toplam	12,405		

İki değişken arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini belirleyen yöntemle korelasyon analizi adı verilmektedir. Pearson korelasyon katsayısı “r” harfiyle gösterilmektedir ki bu katsayı r-1 ile r+1 arasında değişmektedir. Eğer r 1’e yaklaşıyorsa iki değişken arasındaki ilişkinin güçlendiği ileri sürülmektedir (Erdoğan, 1998: 129). Tablo 8’de kontrol odağı türleri ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkileri ortaya koyan ölçüklerin Pearson korelasyon katsayıları hesaplanmıştır. Genel kabul gören anlayışa göre eğer $n > 100$ ve $r > 0.70$ ise değişkenler arasında *güçlü ilişki* olduğu; $r = 0.40$ ile 0.70 arasında ise *orta derecede*; $r = 0.20$ ve 0.40 arası ise *zayıf bir ilişki* olduğu söylenmektedir. Eğer $r < 0.20$ ise *ihmal edilecek ilişki* olduğu ileri sürülmektedir (Sökmen, 2000: 85).

Tablo 8. Kontrol Odağı ile Girişimcilik Eğilimi Arasındaki Korelasyon Analizi

DEĞİŞKENLER	İKO	DKO	GRŞE
İç Kontrol Odağı	1		
Dış Kontrol Odağı	,184	1	
Girişimcilik Eğilimi	,647**	,109	1

**p<0.01 düzeyinde anlamlı

Yapılan korelasyon analizinde iç kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında ,647 ($p<0,01$) düzeyinde orta derecede pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın dış kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Dolayısıyla “H6: Kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında anlamlı bir ilişki vardır” hipotezinin kabul edildiği görülmektedir.

Sonuç ve Değerlendirme

Literatüre bakıldığında kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri ile ilgili bir çok çalışma bulunmaktadır. Ancak Kırgızistan’da kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında bugüne kadar yeterince araştırma yapılmamıştır. Araştırmanın evrenini Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada öğrencilerin ağırlıklı olarak iç kontrol odaklı oldukları ve girişimcilik eğilimlerinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Yine çalışma kapsamında cinsiyet, yaş ve gelir düzeyinin bireylerin kontrol odağı türü ve girişimcilik eğilimlerini farklılaştırıp farklılaştırmadığını belirlemek amacıyla çeşitli analizler yapılmıştır. Yapılan analizlerde kontrol odağı ve cinsiyet faktörü arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Her ne kadar erkek öğrencilerin kontrol odağı puanlarını kadın öğrencilerin puanlarından daha yüksek bulunmuş olsa da söz konusu farklılık istatistiksel açıdan anlamlı ve yeterli bulunmamıştır. Söz konusu bulgu Mueller (2004) ve Seçgin (2016) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarıyla örtüşmektedir. Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu kadın

öğrencilerin girişimcilik eğilimlerinin erkek öğrencilerden yüksek olmasıdır. Literatürde yer alan birçok araştırmada erkeklerin girişimcilik eğiliminin, kadınların girişimcilik eğiliminden daha fazla olduğu iddia edilmektedir. Buna gerekçe olarak da kadınların öz-yeterlik düzeyinin düşüklüğü, aile içi sorumluluklarının fazlalığı, çocuk yetiştirmedeki sorumlulukları gibi faktörler gösterilmektedir (Lee, 2011). Ayrıca Verheul vd., (2011), kadınların erkeklere göre nispeten daha düşük risk toleransına sahip olduklarını ve kendi işyerlerini kurmaktansa başkalarının yanında istihdam edilmeyi tercih ettiklerini ileri sürmektedir. Ancak Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencileri üzerinde yapılan bu çalışmada literatürdeki genel kanaatin aksine kadın öğrencilerin girişimcilik eğilimleri az ve istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermese de erkek öğrencilerden yüksek çıkmıştır. Araştırmaya katılan kadın öğrenci sayısının fazlalığının yanısıra Kırgızistan'da kadın öğrencilerin yüksek özgüvene sahip olmalarının ve çalışma hayatında daha rahat yer alabilmelerinin bu sonucun ortaya çıkmasında önemli etkilerde bulunduğunu ileri sürmem mümkündür.

Bu araştırmanın diğer sonucu, öğrencilerin “kontrol odağı ve girişimcilik eğilimleri yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?” sorusu incelendiğinde iki farklı yaş grubunun ortalamaları açısından kontrol odağı ve girişimcilik eğilimi puanlarında büyük farklılıklar görülmemektedir. Benzer bir şekilde çalışmanın diğer bir sonucu, öğrencilerin kontrol odakları ve girişimcilik eğilimleri düzeylerinin gelir düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermemesidir.

Çalışmada kontrol odağı türleri ile girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkileri görmek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan korelasyon analizinde iç kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında ,647 ($p<0,01$) düzeyinde orta derecede pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın dış kontrol odağı ile girişimcilik eğilimi arasında herhangi bir ilişki bulunamamıştır. Elde edilen bu bulgu literatürdeki bir çok çalışma (Ayodele, 2013; Westhead vd., 2011; Ahmad, 2010; Spillian ve Brazier, 2003) ile örtüşmektedir .

Benzer çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmanın da bazı kısıtları bulunmaktadır. Örneklem olarak sadece Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi İİBF öğrencilerinin seçilmiş olması çalışmanın en önemli kısıtını oluşturmakta ve elde edilen sonuçlarının genelleştirilmesini engellemektedir. Araştırmanın bir diğer kısıtı da zaman ve bütçe ile ilgilidir. Gerek zaman gerekse ekonomik nedenler daha geniş bir öğrenci kitlesine ulaşmayı engellemiş ve örneklem olanaklar doğrultusunda sınırlı tutulmuştur. Elde edilen bulgular ışığında araştırmacı ve uygulayıcılara şunlar önerilebilir;

▪ Araştırma sonuçları başka üniversitelerde yapılan benzeri çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılabilir;

- Araştırma sonuçları Manas Üniversitesinde yapılan benzeri çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılabilir;
- Üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğilimlerini arttırmak amacıyla eğitim hayatı boyunca kurs, eğitim, seminer ve konferansların daha sık düzenlenmesi yararlı olacaktır. Ayrıca ilkokuldan itibaren öğrencilere girişimcilik dersi verilmeli ve bu derslerde özellikle rol model olmaları için başarılı girişimcilerin sınıflara getirilmesi sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Adolfsson, B., Anderson, I., Eloffsson, S., Rössner, S. ve Undén, A. L. (2005). "Locus of Control and Weight Reduction", *Patient Education and Counseling*, 56: 55-61.
- Ahmad, H. (2010). "Personality Traits among Entrepreneurial and Professional CEOs in SMEs", *International Journal of Business and Management*, 5(9): 203-213.
- Akkaya, R. (2015). *Öğretmenlerin Kontrol Odağı İle İş Doyumu Arasındaki İlişki*, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 141 s., Aydın.
- Aydın, B. ve Canel, A. N. (2002). "İlköğretim İkinci Kademe Seviyesindeki Ergenlerin Denetim Odağı Özelliklerinin Yaratıcı Düşünceye Etkisi", *M. Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15: 71-84.
- Ayodele, K. O. (2013). "Demographics, Entrepreneurial Self-efficacy and Locus of Control as Determinants of Adolescents' Entrepreneurial Intention in Ogun State, Nigeria". *European Journal of Business and Social Sciences*, 1(12): 59-67.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2006). "Kontrol Odağının Çalışanların Nezaket ve Yardım Etme Davranışlarına Etkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16: 159-168.
- Basım, H. N. ve Şeşen, H. (2008). "Çalışanların Kontrol Odaklarının Örgüt İçi Girişimcilik Tutumları İle İlişkisi: Kamu Sektöründe Bir Araştırma", *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 63(3), 49-64.
- Başol, G. ve Türkoğlu, E. (2009). "Sınıf Öğretmeni Adaylarının Düşünme Stilleri ile Kontrol Odağı Durumları Arasındaki İlişki", *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1): 732-757.
- Bastounis, M., Leisen, D. ve Roland-Lévy, C. (2004). "Psychological Variables Involved in the Construction of Lay Thinking about The Economy: Results of a Cross-National Survey", *Journal of Economic Psychology*, 25(2): 263-278.
- Bayraktar, B. ve Karadeniz, G. (2017). "Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Ön Lisans Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinin Karşılaştırmalı Analizi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4): 491-501.
- Bedel, E. F. (2008). "Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine İlişkin Tanımları ve Bazı Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişkiler", *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1): 31-48.
- Bulmash, B. (2016). "Entrepreneurial Resilience: Locus of Control and Well-being of Entrepreneurs", *Journal of Entrepreneurship & Organization Management*, 5: 171.
- Burns, P. (2005). *Corporate Entrepreneurship: Building an Entrepreneurial Organisation*. New York: Macmillan.
- Çelik, A., İnce, M. ve Bozyiğit, S. (2014). "Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Niyetlerini Etkileyen Ailesel Faktörleri Belirlemeye Yönelik Bir Çalışma", *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Yıl: Ekim 2014, 7(3): 113-124.
- Chang, M. M. ve Ho, C. M. (2009). "Effects of Locus of Control and Learner-control on Web-based Language Learning", *Computer Assisted Language Learning*, 22(3): 189-206.
- Chavez, J. (2016). *The Personality Characteristics of an Entrepreneur and Their Effects on the Performance of a New Business Venture*, Helsinki Metropolia University of Applied Sciences, Bachelor of Business Administration, European Management, Bachelor's Thesis, 11 May 2016.
- Chen, J. ve Wang, L. (2007). "Locus of Control and The Three Components of Commitment to Change", *Personality and Individual Differences*, 42: 503-512.
- Crant, J. M. (1996). "The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions", *Journal of Small Business Management*, 34(3): 42.
- D'souza, K. C., Agarwal, U. A. ve Chavali, U. (2013). "Demographic Profiling of the Locus of Control of Employees Evidence from India", *Management and Labour Studies*, 38(4): 335-356.
- Delmar, F. ve Davidsson, P. (2000). "Where do they come from? Prevalence and Characteristics of Nascent Entrepreneurs", *Entrepreneurship & Regional Development*, 12: 1-23.

- Doğan, N. (2013). Türkiye’de Girişimcilik Eğilimi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Durak, İ. (2018). “Girişimcilik Niyeti ile Duygusal Zekâ ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişki: Üniversite Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(1): 281-297.
- Erdoğan, İ. (1998). Araştırma Dizaynı ve İstatistikî Yöntemler, Emel Matbaası, Ankara.
- Erdoğan, M. E., Kaygusuz, C. ve Karahan, T. F. (2006). “Bir İnsan İlişkileri Beceri Eğitimi Programının Üniversite Öğrencilerinin Denetim Odağı Düzeylerine Etkisi”, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2): 184-194.
- Estrin, S. ve Mickiewicz, T. (2009). “Do Institutions Have a Greater Effect on Female Entrepreneurs?”, IZA Discussion Paper No. 4577.
- Fagbohunge, O. B. (2012). “Locus of Control, Gender and Entrepreneurial Ability”, *British Journal of Arts and Social Sciences*, 11(1): 74-85.
- Fiori, K. L., Brown, E. E., Cortina, K. S. ve Antonucci, T. C., (2006). “Locus of Control as a Mediator of The Relationship between Religiosity and Life Satisfaction: Age, Race, and Gender Differences”, *Mental Health, Religion & Culture*, 9(3): 239-263.
- Geri, A. (2013). “Relationship between Entrepreneurial Skills and Tendencies: A Research on Physical Education Students”, *International Journal of Business and Social Science*, May 2013, 4(5); 179-185.
- Göksel, A. ve Aydın, B. (2011). “Gender, Business Education, Family Background and Personal Traits; a Multi Dimensional Analysis of Their Affects on Entrepreneurial Propensity: Findings from Turkey”, *International Journal of Business and Social Science*, Special Issue - July 2011, 2(13): 35-48.
- Hansemark, O. C., (2003). “Need for Achievement, Locus of Control and the Prediction of Business Start-ups: A Longitudinal Study”, *Journal of Economic Psychology*, 24: 301-319.
- Hermawan, R. W., Soetjipto, B. E., Rahayu, W. P. (2016). “The Effect of Entrepreneurial Self-Efficacy and Locus of Control on Entrepreneurship Interest through Entrepreneurship Literacy”, *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 18(2): 141-148.
- Hisli Şahin, N., Basım, H. N. ve Çetin, F. (2009). “Kişiler Arası Çatışma Çözme Yaklaşımlarında Kendilik Algısı ve Kontrol Odağı”, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(2): 153-163.
- Holienka, M. and Holienkova, J. (2014). “Enterprising Tendencies of Management and Psychology Students: Differences and Common Attributes”, *Comenius Management Review*, 8(1): 39-52.
- Holienka, M., Holienkova, J. ve Peter, G. (2015). “Entrepreneurial Characteristics of Students in Different Fields of Study: a View from Entrepreneurship Education Perspective”, *Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 63(6): 1879-1889.
- Jain, R. K. (2011). “Entrepreneurial Competencies: A Meta-analysis and Comprehensive Conceptualization for Future Research”, *Vision*, 15(2): 127-152.
- Karabulut, A. T. (2016). “Personality Traits on Entrepreneurial Intention”, 5th International Conference on Leadership, Technology, Innovation and Business Management, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 229: 12-21.
- Klapper, L. F. ve Parker, S. C. (2010). Gender and the Business Environment for New Firm Creation, (O. U. Press, Ed.) The World Bank Research Observer, 1-21.
- Kusmintarti, A., Thoyib, A., Ashar, K. ve Maskie, G. (2014). “The Relationships among Entrepreneurial Characteristics, Entrepreneurial Attitude, and Entrepreneurial Intention”, *IOSR Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 16(6): 25-32.
- Lajunen, T. ve Räsänen, M. (2004). “Can Social Psychological Models be used to Promote Bicycle Helmet Use Among Teenagers? A Comparison of The Health Belief Model, Theory of Planned Behavior and The Locus of Control”, *Journal of Safety Research*, Vol: 35, 115-123.
- Lewis, P. S., Goodman, S. H. ve Fandt, P. M. (1998). Management: Challenges in the 21st Century, 2nd Edition, South Western College Publishing, Cincinnati, Ohio.
- Littunen, H. (2000). “Entrepreneurship and the Characteristics of the Entrepreneurial personality”, *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 6(6): 295-310.
- Lüthje, C. ve Franke, N. (2003). “The making of an entrepreneur: testing a model of entrepreneurial intent among engineering students at MIT”, *R&D Management*, 33(2): 135-147.
- Mueller, S. L. (2004). “Gender gaps in potential for entrepreneurship across countries and cultures”, *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 9(3): 199-220.
- Najimudinova, S. (2017). “Kırgızistan’da Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri Üzerinde Yapılan Araştırmaların Değerlendirilmesi: 2003-2017 Yılları Arası Bibliyometrik Bir Analiz”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(4): 503-513.
- Okutan, E. ve Balaban, Ö. (2014). “Kültürel Yapının Girişimcilik Eğilimine Etkisi”, *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 7-26, Haziran 2014.

- Özcan Candangil, S. ve Ceyhan, A. A. (2006). "Denetim Odakları Farklı Lise Öğrencilerinin Bazı Kişisel Özelliklerine Göre Karar Vermede Öz-saygı ve Stres Düzeyleri", *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2: 71-88.
- Özer, P. S. ve Topaloğlu, T. (2007). "Girişimci ve Yöneticilerin Öğrenilmiş Gereksinimleri ile Kontrol Odaklarının Kıyaslanmasına Yönelik Bir Araştırma", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2): 439-456.
- Pannells, T. C. ve Claxton, A. F. (2008). "Happiness, Creative Ideation, and Locus of Control", *Creativity Research Journal*, 20(1): 67-71.
- Plattner, I. E., Lechaena, M., Mmolawa, W. ve Mzingwane, B. (2009). "Are university students psychologically ready for entrepreneurship? A Botswana study", *African Journal of Business Management*, 3(7): 305-310.
- Prakash, D., Jain, S. ve Chauhan, K. (2015). "Supportive Government Policies, Locus of Control and Student's Entrepreneurial Intensity: a Study of India", *Journal of Global Entrepreneurship Research*, 5(26): 1-15.
- Rahmati, N., Rostami, R., Zali, M. R., Nowicki, S. Ve Zarei, J. (2014). "The Effectiveness of Neurofeedback on Enhancing Cognitive Process Involved in Entrepreneurship Abilities among Primary School Students in District No. 3 Tehran", *Basic and Clinical Neuroscience*, October 2014, 5(4): 277-284.
- Seçgin, Y. (2016). "Üniversite Öğrencilerinin Kontrol Odaklarının Girişimcilik Düzeyleri İle İlişkisi: Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Örneği (İİBF)", *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 7(25): 38-54.
- Semykina, A. ve Susan J. L. (2007). "Gender Differences in Personality and Earnings: Evidence from Russia", *Journal of Economic Psychology*, 28: 387-410.
- Serin, O., Bulut Serin, N. ve Sülen Şahin, F. (2009). "Factors Affecting the Learning and Studying Strategies, and Locus of Control of the Trainee Teachers", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1: 1127-1136.
- Sherman, A. C., Higgs, G. E. ve Williams, R. L. (1997). "Gender Differences in the Locus of Control Construct", *Psychology and Health*, 12: 239-248.
- Sökmen, A. (2000). Ankaradaki Beş Yıldızlı Konaklama İşletmelerinde Örgütsel Bağlılık ile İşgören Performansı Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Ampirik Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Spillan, J. E. ve Brazier, R. (2003). "External and Internal Locus of Control's Influence on Women Entrepreneurs: An Exploratory Study", OMEA-MBAA 2003 Proceedings, 61-70.
- Tabak, R. S. ve Akköse, K. (2006). "Ergenlerin Sağlık Denetimi Odağı Algılama Düzeyleri ve Sağlık Davranışlarına Etkileri", *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 5(2): 118-130.
- Tagraf, H. ve Akın, E. (2009). "Relations Between the Characteristics of Entrepreneurship and the Business Owner: An Analysis of Sme's in Konya", *Serbian Journal of Management*, 4(2): 239-257.
- Taş, A. (2016). Girişimcilik Eğitimi İle Girişimcilik Eğilimi Arasındaki İlişkinin Parametrik Tekniklerle Analizi: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Örneği, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Sayısal Yöntemler Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bolu.
- Tony, T. S. K. (2003). "Locus of Control, Attributional Style and Discipline Problems in Secondary Schools", *Early Child Development and Care*, 173(5): 455-466.
- Tuten, T. L. ve Neidermeyer, P. E. (2004). "Performance, Satisfaction and Turnover in Call Centers: The Effects of Stress and Optimism", *Journal of Business Research*, 57: 26-34.
- Ullah, H., Ferrier, W. ve Kaleem, M. (2016). "Study of Personality Traits Influencing Entrepreneurial Intention among Business Students: A Two Countries Comparison", *Gomal University Journal of Research*, Special Issue II, June, 2016, 57-68.
- Ulucan, S. (2015). Girişimcilik Eğiliminin ve Girişimcilik Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Ortaöğretimde Lise 3. ve 4. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalı Yönetim Organizasyon Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2015, Ankara.
- Van Der Zwan, P., Verheul, I. ve Thurik, A. R. (2011). "The Entrepreneurial Ladder, Gender, and Regional Development", *Small Business Economics*, published online April.
- Verheul, I., Thurik, R., Grilo, I. ve Van Der Zwan, P. (2011). "Explaining Preferences and Actual Involvement in Self-Employment: Gender and the Entrepreneurial Personality", *Journal of Economic Psychology*, doi:10.1016/j.joep.2011.02.009.
- Wijbenga, F. H. ve Witteloostuijn, A. V. (2007). "Entrepreneurial Locus Control and Competitive strategies-The Moderating Effect of Environmental Dynamism", *Journal of Economic Psychology*, 28: 566-589.
- Yağışan, N., Sünbül, A. M. ve Yücalan, Ö. B. (2007). "Müzik Bölümü Öğrencilerinin Benlik İmgeleri ve Denetim Odaklarının İncelenmesi", *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(1): 243-262.
- Zhang, D. ve Bruning, E. (2011). "Personal Characteristics and Strategic Orientation: Entrepreneurs in Canadian Manufacturing Companies", *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 17(1): 82-103.